

Jan Pryszynt

"Problèmes de l'Économie ecclésiastique", Jérôme Kotsonis, przeł. Pierre Dumont, Gembloux 1971 : [recenzja]

Collectanea Theologica 42/4, 231-232

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

środków zarówno farmakologicznych, jak i psychologicznych (np. „telefon zaufania”) i zapobiegania tą drogą samobójstwom. Oprócz tego autor omawia jeszcze społeczne aspekty samobójstwa (ten rodzaj jest najstarszy), w końcowych zaś wywodach podejmuje próbę jego psychologicznego wyjaśnienia. Samobójstwo w jego przekonaniu sprowadza się do fundamentalnej postawy agresji. Jest to jednak agresja dokonywana zawsze w stanie niepełnej świadomości, w afekcie, a przeto samobójstwo nie podpada pod oceny moralne i — konsekwentnie — nie może stanowić przedmiotu normatywnych rozważań etyki. W sprawie samobójstwa wypowiadać się może tylko nauka, psychiatria i medycyna, których zadaniem jest znaleźć środki i metody, aby tkwiącą w człowieku agresywność przekształcić w twórczą siłę jego osobowości.

Całość na ogół bardzo interesujących wywodów Pohlmeiera opiera się jednak na tezie, że samobójstwo dokonuje się zawsze na gruncie i w związku z określoną postacią psychopatologicznego stanu depresji. Tymczasem we współczesnej psychologii utrzymuje się pogląd, że tylko pewien (co prawda znaczny, bo w granicach 30—50%) procent samobójców zdradza objawy choroby psychicznej i związanej z tym niepoczytalności. Jakimi zatem racjami dysponuje Pohlmeier, że czuje się uprawniony do zajęcia przeciwnego i tak radykalnego stanowiska?

Mimo fundamentalnego znaczenia tego zagadnienia autor nie poświęcił mu należytej uwagi. Jedyne na s. 20—21 komentując przeciwstawne sobie zdanie wysuwa twierdzenie, że nawet samobójstwa pozornie „nie-depresyjne” zostały spełnione „w momencie depresji” (*im Augenblick einer Depression*), ponieważ takie momenty zachodzą znacznie częściej, aniżeli język i liczby mogą to wyrazić. Pomijając fakt, że twierdzenie to nie zostało w żaden sposób udokumentowane, autor nie spostrzega, że wbrew elementarnym wymogom ścisłości naukowej rozciąga w nim pojęcie depresji, rozumianej zasadniczo jako stan psychopatologiczny, na wszystkie przypadki chwilowego załamania się normalnych nawet osób, ponadto w sposób najzupełniej arbitralny zaprzecza wszelkiej możliwości działania przynajmniej częściowo poczytalnego w tego rodzaju sytuacjach. Stawia to pod znakiem zapytania nie tylko centralną tezę rozprawy Pohlmeiera, ale również jej wyłącznie „krytyczno-informacyjny” charakter. W rzeczywistości reprezentuje ona pewne, w historii problemu samobójstwa dobrze znane stanowisko. Jest to stanowisko deterministycznego naturalizmu, bardzo rozpowszechnione w XIX w., dziś również mające swych epigonów, do których zalicza się między innymi również autor rozprawy.

Ks. Tadeusz Ślipko SJ, Warszawa-Kraków

Jérôme KOTSONIS, *Problèmes de l'Économie ecclésiastique*, przekł. Pierre Dumont OSB, Gembloux 1971, Éditions J. Duculot, s. 218 (*Recherches et Synthèses. Section de Dogme*, t. 2).

Książka stanowi pierwszą z zapowiedzianych w wydawnictwie pozycji, które mają się ukazać na temat teologii i prawa kanonicznego Kościoła prawosławnego. Celem tych publikacji jest poszerzenie znajomości prawosławia i pogłębienie dialogu międzywyznaniowego. Dziełko prezentowane, które w oryginale greckim ukazało się w Atenach w 1957, świadczy o powadze inicjatywy. Autorem jest były profesor prawa kanonicznego na Wydziale Teologicznym uniwersytetu w Salonikach, obecny arcybiskup Aten i całej Grecji. Wiele wskazuje na troskę, aby wydanie tej pozycji było krokiem służącym ekumenicznemu zbliżeniu: uprzejmy list Św. Synodu Grecji zezwalający na druk, serdeczna przedmowa arcybiskupa Hieronima napisana do wydania francuskiego, staranne tłumaczenie francuskie dokonane przez

dobrego znawcę zagadnień Kościoła wschodniego i rzecznika zbliżenia z prawosławiem o. P. Dumont OSB.

Książka jest poświęcona zagadnieniom tzw. ekonomii kościelnej, która jest kategorią specyficzną dla teologii prawosławia. Wchodzi ona przede wszystkim w zakres problematyki prawa kanonicznego, lecz wiąże się także z zagadnieniami kościelnymi szerszej natury do dogmatyki włącznie. Dla zrozumienia tego problemu należy wziąć pod uwagę podstawowe założenie prawosławnej teologii sakramentalnej, zgodnie z którym Kościół jako szafarz i dysponent łaski, jedynie sam jest władny administrować sakramenty. Poza nim, a więc ani u schizmatyków, ani u heretyków, nie ma ważnego udzielania sakramentów. Ma to znaczenie w dobie dialogu ekumenicznego szczególnie w odniesieniu do ważności kapłaństwa.

I tak w prawosławiu stosuje się normy, zwłaszcza prawne (kanony), według dwóch zasad: ściśle i rygorystycznie (akrybia) oraz z pewną tolerancją (ekonomia). Ta ostatnia dopuszcza uchylenie surowej reguły w pojedynczych wypadkach bądź na pewien okres czasu, zgodnie z ogólnym nastawieniem Kościoła w duchu miłości, ze względu na dobro wiernych. Do zasady ekonomii ucieka się w swej praktyce Kościół prawosławny, niejednokrotnie widząc uzasadnienie tego rodzaju postawy w łagodnym i pełnym miłosierdzia postępowaniu Chrystusa. Ilustracją tego może być motywacja deklaracji Św. Synodu Grecji z 1939. Po zasięgnięciu opinii u profesorów Wydziału Teologicznego uniwersytetu w Atenach (była jednomyślna) synod orzekł, że w wypadku przyjęcia prawosławia przez duchownego anglikańskiego, może on nie przyjmować powtórnie święceń „ze względu na zastosowanie ekonomii” (s. 20).

Cenny jest w książce obszerny wstęp (s. 1—31), w którym tłumacz w sposób przystępny i zrozumiały wprowadza zachodniego czytelnika w specyfikę zagadnienia, wyjaśnia pojęcie „ekonomii” i główne aspekty stosowania zasad, proponując rozwiązania problemu jak i jego znaczenie praktyczne. Powołuje się przy tym na opinie najwybitniejszych teologów, przede wszystkim greckich (wśród nich nie ma jednolitości) w tym zakresie.

Wywody samego autora naświetlają omawianą problematykę wszechstronnie i zarazem przystępnie. W prostym układzie przedstawia on najpierw definicję ekonomii i jej rodzaje, następnie omawia jej cel; warunki, jakie należy zachować przy jej stosowaniu; okres kiedy można jej używać i dopuszczalne granice; kryteria prawdziwej w odróżnieniu od fałszywej ekonomii; różnice między pojęciami pokrewnymi takimi, jak wyrozumiałość, odpust, przywilej, dyspensa; kompetencję władzy w jej stosowaniu i zakres zagadnień (np. nie w stosunku do dogmatów, — nie ze szkodą dla wiernych, — wobec tych, którzy są w Kościele, a nie poza nim). Ostatni rozdział zajmuje się aktualną problematyką ekonomii w odniesieniu do sakramentów, kultu i niektórych spraw dotyczących administracji kościelnej. Wywody swoje przedstawia autor w kontekście historycznym, popiera orzeczeniami soborów, synodów, rozporządzeniami władzy kościelnej, powagą teologów, zwłaszcza ojców Kościoła.

Przy tej okazji odnotować można dość interesujące zjawisko. O ile przedtem na Zachodzie w publikacjach na temat prawosławia, zwłaszcza jego duchowości, dominowała problematyka prawosławia rosyjskiego i często opracowywali ją autorzy z kręgu rosyjskiego, o tyle w ostatnim czasie zaczynają pojawiać się publikacje teologów greckich. Świadczyć to może zarówno o poszerzeniu dialogu międzywyznaniowego, jak i o ożywieniu greckiego ośrodka teologicznego.

Reasumując należy uznać tę książkę za pozycję, która służy wzajemnemu poznaniu, a co za tym idzie i zbliżeniu chrześcijan.

Ks. Jan Pryszmont, Warszawa